

ריבונה של תורה

כתובת המערכת: מודיעין עלילתי, חסילת יוסף 3/10. טל' 08-9744220 © דוא"ל לתגובות ורשימת תפוצה: rg5740@gmail.com

עצת הצפוני

מלמד שפירש כלב מעצת מרגלים

דברים אלה יתבארו לאור חידושו של רבינו יוסף חיים בספר **בן יהודע** (סוטה לד:) המאיר באור חדש את פרשת המרגלים. שהנה דרשו חז"ל (סוטה שם), 'מלמד, שפירש כלב מעצת מרגלים, והלך ונשתטח על קברי אבות, ואמר להם, אבותי, בקשו עלי רחמים שאנצל מעצת מרגלים. יהושע כבר ביקש משה עליו רחמים, שנאמר, ויקרא משה להושע בן נון יהושע, י-ה יושיעך מעצת מרגלים. והיינו דכתיב, ועבדי כלב עקב היתה רוח אחרת עמו.'

וג' קושיות מתבקשות בביאור הדברים. א. מדברי חז"ל משמע שכבר בהיותם בתוך הארץ, גילו דעתם להוציא דיבה רעה. וזה שלא כמשמעות הכתוב, שהמרגלים לא הוציאו בפייהם את הדיבה אלא עד שחזרו אל משה וישראל. וא"כ מנין ידע כלב את עצתו. ב. עוד קשה, שהיה ראוי לומר 'שפירש מחטא המרגלים', ומדוע נקטו 'מעצת המרגלים', ומשמע שהיתה בדבריהם עצה מיוחדת, שממנה פרש כלב. ג. עוד הקשה העיון **יעקב** (שם), לשם מה התפלל כלב, וכי מה תועיל תפילה להינצל מן החטא, והלא הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים. וכן קשה על תפילת משה על יהושע, י-ה יושיעך מעצת המרגלים.'

רשעים יצר הרע שופטן

ויסד **הבן יהודע**, שאף שאמרו חז"ל 'הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים', ואין הקב"ה מציל את האדם מיצר הרע, היינו דוקא מהיצר המחטיא את האדם במעשה שידוע שהוא עבירה וחטא גמור. ולכך לא יצילהו השי"ת, כדי שתהיה הבחירה בידו, ויזכה לשכר או חלילה לעונש. ברם, יש יצר שמיעץ לאדם לחטוא ומטעהו לחשוב שמעשה זה איננו חטא, אלא למצוה יחשב. ומיץ זה, מציל הקב"ה את האדם, ועל כך לא נאמר הכלל שיהכל בידי שמים חוץ מיראת שמים. ופרפרת נפלאה הוסיף הבן יהודע ע"פ דבריו, בביאור דברי דוד המלך (תהלים יט, יג-יד) 'שגיאות מי יבין מנסתרות נקני, גם מזדים חשוד עבדך'. דהיינו ש'שגיאות מי יבין', ולכך מנסתרות' שהם חטא שאינו ידוע וברור, והיצה"ר מטעה אותי שהוא מצוה, 'נקני', ותצילני הימנו [כי מיצר זה מציל הקב"ה את האדם]. וכיון שתצילני מזה המכשול, אזי בטוח אני כי גם מזדים' שהם עוונות ידועים, 'תשודך עבדך' [בשורו"ק ולא בחולס], כלומר שאני חשוד ונמנע מהם מעצמי, כי אוכל להלחם עם היצה"ר בזה.

ובדרך זו ביאר הגר"ח **מואלוה"ן בספר רוח חיים** (א, ו), את דברי חז"ל במסכת ברכות (סא:) 'רשעים- יצר הרע שופטן', כלומר, שהיצה"ר מורה הוראה הוא לרשעים, ומתיר להם עבירות שנראות להם כמצוה.

עופק מזיפת היצר בעצת המרגלים

וכתב הבן יהודע, שיצר זה המדמה עבירה כמצוה, הוא העומד ביסוד מפלתם של המרגלים. שהרי בתחילתם היו צדיקים גמורים (תנחומא פרי שלח ה), וכיצד הרשיעו כל כך במעשיהם. אלא שהיצה"ר הטעה אותם לחשוב שמצוה גדולה היא, להוציא את דיבת הארץ באזני בני"י, שע"י כך יזכו ישראל לשכר גדול על ביאתם לארץ. כי לולי הדיבה, לא יהא להם שכר על ביאתם, כפי שלא יתכן שיאכילו לאדם תרנגולת פטומה, ויתנו לו שכר על אכילתו. אך אחר שישמעו את

הגר"א בפירושו למשלי (כח, ו), דרש בענינם של יהושע וכלב והמרגלים את הפסוק, 'מִשְׁנֵה יִשְׂרָאֵל בְּדַרְךְ רַע, בְּשִׁחוּתוֹ הוּא יָפּוֹל, וְתַמִּימִים יִנְחָלוּ טוֹב'. וביאר, 'משנה ישרים הוא עצמו יפול באותו בור. ותמימים, שאין הוא יכול להשגותם, הם ינחלו טוב של המשגים את הישרים. ואמר 'ישרים' ו'תמימים', כי ישרים הם ההולכים בעין שכלם, ולכן יכול להשיגם ולהטעותם, אבל תמימים הם ההולכים בתמימותם ועושים מה שכתוב בתורה ולא ישענו אל ביתם, ולכן לא יטעה אותם ולא יוכל להשגותם. והם ינחלו את הטוב מהם, כמו בהמרגלים, שנטלו כלב ויהושע את חלקם'. וצ"ל עוד לדבריו שם (ב), 'כי הישרים הם העובדים את ה' בשכל ובאימוד דעתם ומידותם. ותמימים הם העובדים בתמימות, ואינם סומכים על שכלם כלל, והולכים תמיד בדרך אשר כתוב בתורה.'

ונתבאר בדברי הגר"א, שההבדל בין בני ישראל שקיבלו את דברי המרגלים, לבין יהושע וכלב, הוא בדרך עבודת ה'. שבני"י עבדו את ה' בבחינת 'ישרים', והלכו אחר השגת שכלם ואומד דעתם בתורה, ולכן הצליחו המרגלים להטעותם. אך יהושע וכלב היו בבחינת 'תמימים', ועבדו את ה' מתוך כפיפות גמורה לדברי התורה, ללא חקירות דעת ושכל. והיא שעמדה להם שלא נכשלו במעשה המרגלים, ואף נטלו את חלקם בארץ.

ולכאורה קשה, שמדברי הגר"א משמע שאף שיהושע וכלב היו בתוך א"י וראו שהאמת איננה כדברי המרגלים, מ"מ אם לא היו בבחינת 'תמימים', ולא היו כפופים אך ורק לאמתה של תורה, לא היו זוכים להישמר מעצת המרגלים. ופישרה של 'תמימות' זו אומר דרשני.

המרגל משבט שמעון הוא שיעץ למרגלים

להוציא את דיבת הארץ

והנה, סמוך לפטירתו, אמר יעקב אבינו בדבריו לשמעון ולוי (בראשית מט, ו), 'בסודם אל תבוא נפשי, בקהלם אל תחד כבודי'. ודרשו חז"ל (סנהדרין קט:), 'בסודם אל תבוא נפשי- אלו המרגלים'. ופירש **רש"י**, שלא נאמר בהם 'פלוני בן יעקב', ולא נתייחסו עד אליו. וכן מצינו במדרשי חז"ל בכמה מקומות (ב"ר צח, ה. תנחומא פ"ר קרח ד).

ואמנם, בפירושו על התורה פירש **רש"י** (בראשית שם) שבאומרו 'בסודם אל תבוא נפשי' התכוון יעקב למעשה זמרי. והקשה **הרא"ם**, שהרי לדברי חז"ל הכוונה היא למרגלים. וביאר **המהר"ל** (גו"א במדבר טו, א) שרש"י פירש כן מפני הקושי בדברי חז"ל, שלכאורה מדוע ייחס יעקב חטא זה לשמעון ולוי, והרי שבט לוי לא שלחו איש מטעמם יחד עם המרגלים, ומה גם שאף שאר השבטים היו במעשה זה ולא רק שבטו של שמעון. ברם, תירץ **המהר"ש"א** (שם), שחז"ל פירשו כן משום שקבלה היתה בידם, שהמרגל משבט שמעון היה בעל המעשה ביניהם, והוא שהשיא את המרגלים להוציא את דיבת הארץ.

ועכ"פ יש לכל משכיל להתבונן, בפשר אי רצונו של יעקב אבינו ששמו יוזכר במעשה המרגלים. ודבר זה מורה שמהותו ומידתו של יעקב מנוגדת למעשיהם, ולכך אין מכבוד שמו המעיד על מהותו להיזכר במעשיהם של מוציאי דיבת הארץ.

ורבינו אליעזר אשכנזי הקשה בספר 'מעשי השם' (מ"יא פמ"ח), מדוע נקרא מעשה המרגלים 'סוד', והרי המרגלים עשו את ההיפך הגמור מסוד, והיו הולכי רכיל ומוציאי דיבה.

דיבת הארץ, ויבטחו בהשי"ת, ויבואו לארץ, ולא יפחדו מיושביה, יזכו בעבור זאת לשכר רב. ואכן, לבסוף צלחה מזימת היצר, והעם האמין לדברי המרגלים, ומיאן לבא אל הארץ, עד שנתגלגלו מעצה זו, חורבן נורא ובכיה לדורות.

ולפי זה תתיישב כמין חומר קושיית רבינו אליעזר אשכנזי, היות ומעשה המרגלים נקרא 'סוד', על שם העצה שיעצו המרגלים להעלים מבני ישראל את טובת הארץ, ולשמור את דבר עילויה ויפיה בסוד, כדי שיזכו לשכר רב על ביאתם לארץ.

פני 'הרוח האחרת' שהיתה בכלב

וכששמע כלב את דברי המרגלים, הבין שזוהי עצת היצה"ר, וגמר בדעתו שלא לשמוע אליהם. אך מ"מ חשש שמא יטעהו יצרו, ויראה לו שעצה זו נכונה ואמיתית, ולא יצא ממנה מכשול, והגם שישמענו ישראל את הדיבה, יהיו בטוחים בהשי"ת ויבואו אל הארץ. ולכך התפלל על קברי אבות, שיעזרהו ה' שלא יכשל בעצה זו. כי על יצר מסוג זה, אפשר וראוי להתפלל לה' שיצילהו מידו. ולכן התפלל משה על יהושע, שיצילהו השי"ת מעצת יצרו, שיטעהו לחשוב שדיבה זו היא מצוה, כדי לזכות בה את ישראל.

ולכן נקטו חז"ל בלשונם, שכלב פירש **מעצת** המרגלים, ולא 'מחטא המרגלים', להורות שפירש מהעצה שיעצו להוציא דבה רעה, כדי לזכות את ישראל. וזהו שנאמר (במדבר יד, כד) 'ועבדי כלב עקב היתה **רוח אחרת** עימו', שלא טעה אחר עצת המרגלים, והיתה לו רוח אחרת להבין, שמחמת הדיבה ימאנו ישראל לבא לארץ, ולא יבטחו בהשי"ת.

יהושע וכלב ניצלו בזכות היותם 'תמימים'

ומעתה יתבאר דברי הגר"א, שאף שיהושע וכלב היו בא"י וידעו שהאמת אינה כדברי המרגלים, מ"מ אם לא היו בבחינת 'תמימים' לא היו זוכים להישמר מעצת היצר והמרגלים. והיינו משום שמי שהוא ישרי ואינו 'תמימים', והולך לפי השגות שכלו, יבוא בנקל לטעות בעצת היצר המדמה עבירה נוראה למצוה גדולה, ותהא בעיניו כהיתר מחמת תועלת ראויה ושכר רב. אך יהושע וכלב היו 'תמימים', וכדברי הגר"א שיעובדים בתמימות, ואינם סומכים על שכלם כלל, והולכים תמיד בדרך אשר כתוב בתורה, ולכך ידעו שאין להמציא עצות שאינם כדרך התורה, ולהעליל על הארץ דיבה כזבת, כדי שיזכו ישראל לשכר. וחשבונות אלו קיימים רק אצל מי שמקיים את התורה מתוך שכלו ואומדן דעתו, ולא במי שמתבטל ביטול גמור לדבר ה'.

ז' שמות ז"י בחינות ליצר הרע

והנה ידוע שליצה"ר יש שבעה שמות (סוכה ב, ב), וביאר **הערוך לנר**, ששמות אלו מסמלים שבע בחינות המצויות ביצה"ר. ואחד מן השמות הללו הוא 'צפוני', וכפי שנאמר (יואל ב, ט) "ואת הצפוני ארחיק מעליכם", ונקרא כן ע"ש שהיצר צפון ועומד בלבו של אדם. וביאר הערוך לנר 'צפוני הוא היצר הנסתר בתוך לבו של האדם, עד שאין

לשמיעת שיעורי הרה"ג ראובן גולן שליט"א חייגו 03-6171001. לשידור החי יש להקיש כוכבית. לשיעורים מוקלטים יש להקיש ברצף 1-2-48-1.

העלון מוקדש לע"ג

עזיז בן ג'נט ז"ל מצליח אליאס בן נועם ז"ל חיה עובדיה בן דוד ז"ל ברזילי אשר מסעוד בן חנה ז"ל אביתן סעדה בת נעמי ע"ה מחפוז אשר מסעוד בן חנה ז"ל אביתן לאה בת רבקה ע"ה בטיטו שלום בן מנחם ז"ל סעיד דוד בן אהרון ז"ל גהלי תמר בת עיישה ע"ה מדהלה ת.נ.צ.ב.ה

העלון מוקדש לע"ג

ורדה בת גמרה ע"ה סרוך נעמה בת שמעיה ע"ה רידי מיכאל בן יוכבד אביגיל ז"ל חנוך שרית בת כרמלה ע"ה רזיאל משיח בן שושנה רודה ז"ל גיא חנה בת סאלם ע"ה גראפי אליהו בן זוהרה ז"ל אטיאס ורדה בת יוסף ע"ה גהלי ירחמיאל מנחם בן רוזה ז"ל אוולאי ת.נ.צ.ב.ה

העלון מוקדש לע"ג

אברהם בן לאה ליסה ז"ל פוגל הרב ישי בן סעדיה זצ"ל שרעבי יהודה בן רבקה ז"ל שמעוני רחמים בן יעקב ז"ל אמנו ג'ורגט פנינה נעמי בת לעיישה ע"ה מרדכי בן זוהרה ז"ל בוהדנה איילת בת זוהרה ע"ה בוהדנה לילי בת זאיה ע"ה הוד ת.נ.צ.ב.ה

העלון מוקדש לע"ג

ר' בנימין בן משה ז"ל קומה סרה שרה בת רחמה ע"ה קומה צביה בת סרה ע"ה דוד רחל בת סאלחה ע"ה מעברי נאז'ה מזל בת תאג'ה ע"ה סלמי שרה זוהרה בת דוד ע"ה גדסי שרינה בת לואיזה ע"ה מזוז יצחק בן לונה ז"ל טובול ברק בן רחל ז"ל צברי יצחק בן תמו ז"ל אביסדיד ת.נ.צ.ב.ה

קורא נכבד! עלון זה יו"ל כחלק מפעילויות מוסדות 'דרכי תורה' החובות. בנוסף לכך קיימים: כוללים לאברכים מצויינים. בימ"ד להוראה ולרבנות. כולל ערב. כולל בין הזמנים. כולל יום שישי. כולל פנסיונרים. קרן 'פותח את ידך' - סיוע למשפחות נערכות. וכן הנצחה לע"ג הנפטרים. אם ברצונך להיות שותף למפעל אדיר של תורה וחסד במשך כל ימות השנה, צור קשר עם הנהלת המוסדות, והבא ברכה אל ביתך!